

לשוננו לעם

עורכים: א' אברונין, מ' אזרחי וי' פרץ

מתוך

כרך א, חוברת ג, תש"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ג נקוד

א. אברונין

ל ט ל פ ן :

ב"משמר" מיום ד' (26.6.45) הובאו
 "שאלות ותשובות" בזו הלשון:
 "שאלה: מה דינו של הפועל טלפן —
 היש לומר בפא רפה כבשאר לשונות או
 בפא דגושה כמעשה המקפידים? י. אורן,
 משמר העמק.

תשובה: שאלתך ישנה נושנה היא וה-
 מחלוקת בענין זה ידועה: יש מטילים דגש
 בפא ומדמים שעשו מעשה גדול והצילו,
 כביכול, את כבוד הדקדוק העברי. ויש
 מדברים כל שון בני אדם (הפזור
 שלי — א.) ואומרים לטלפן, טלפנתי בפא
 רפה. סבורני שהדין עמם, מטעם פשוט
 למדי: מי גלה רו זה שהשוא תחת הלמד
 של "טלפן" הוא דוקא נח ולא נע או
 מרחף? הרי לעומת "מלכי" בדגש יש
 "מלכי", "מלכות" בלא דגש, ולעומת
 "דרכי" יש "דרכיה דרכי נועם"; ולא עוד
 אלא שיש לנו אף מרבד ושרביט בבית
 רפה. יש רצפה בדגש ורצפה בלא דגש.
 ועוד ועוד. אם נבוא למנותם אין אנו
 מספיקים, לפיכך הדין נותן שלא נדגיש
 את הפא, כדי לקרב את המלה לצלילה
 הבין-לאומי המקובל. אמנם יש להוסיף
 ולהקשות הא נוחא: טלפנתי, טלפן, לטלפן,
 אך מה נעשה למלים כגון טלפנה, טלפנו

— שכאן שני שואים, ולפי הכלל הידוע
שוא ראשון נח ובג"ד כפ"ת שלאחריו
בדגש? התירוץ הפשוט לקושיה זו: אין
דיני הדקדוק העברי חלים על שמות לו-
עזיים. אנו אומרים פיליפ ואולם לפי הדק-
דוק העברי צריך להתחיל בדגש ולסיים
ברפה. וכן אנו אומרים פיכמן, פרישמן
בלא דגש ואופרה ורפובליקה בדגש. וכבר
הורה גם וועד הלשון ששמות כגון ברלין,
פריז לא יפל בהם הדגש גם אחרי שוא
נע: לברלין, לפריז. "ע"כ לשוננו.

ההסתמכות שהתשובה מסתמכת על
הוראת וועד הלשון ביחס לשמות לועזים
שאינם מקבלים מרותו של הדקדוק העברי
ביחס לרפיון בג"ד כפ"ת אחר שוא נע
מכריחה את מערכת "לשוננו לעם" כועדה
של וועד הלשון להגיב ברורות ולומר:
אין הנדון דומה לראיה כלל! ואין השאלה
הנדונה: "אם לדגש הפא ב"טלפון" או לא"
יכולה להפתר על ידי הוראה זו.

נכון הורה וועד הלשון, שאין לאותיות
בכ"ל הבאות בשמות לועזים כוח לרפות
את האותיות בג"ד כפ"ת שבתחילם (כמו-
בן בזמננו, שהרי במקרא מבדילים יפה
בין "פרעה" ובין "לפרעה", בין "בבל"
ובין "בבבל"). אולם מעולם לא הורה (ואני
מקוה שלעולם לא יורה) הוועד הלכה מעין
זו ביחס לפועל הנגזר משם לועזי, שכן
פועל כזה הוא עברי גמור. (אגב המשיב
גופו לא הסתמך על שום דוגמה מן הפועל,
והסבה: משום שלא מצא דוגמה נאותה
להוראתו). כשם שלמשל הפעלים: פרסם,
פרנס, ששרשיהם אינם עבריים, נוטים על
פי הדקדוק כמרובעים: כרסם, פרשו, חס-
פס וכדומה, כך יבואו גם הפעלים המחו-
דשים בזמננו: ארגן, טלפן וכו'. אף על

פי שהם נגזרים משמות לועזים, כדרך
 המרובעים שהשוא הוא שוא נח ובג"ד
 כפ"ת בהברה השניה דגושות. לדוגמה:
 כרבל, פרפס וכן גם שפעל: שעבד מן עבד,
 או פעלל: ערבב או מרובעים מדומים:
 בלבב, כלכל, פלפל. אותו שם "שרביט",
 שבא בבית רפה, בא בפועל מרובע "שר-
 פט" בב' דגושה. כן נגזר מהשם "ערפל"
 את הפועל מעורפל על דרך מכורבל,
 מסורבל וכדומה. ומן דרבן (ר' בשוא נע
 וב' רפה. רד"ק) נתחדש פועל לדרבן הב'
 דגושה כדרך המרובעים. מענין הדבר,
 שקדמונינו בטאו את השם הלועזי "פילוס-
 סופוס" בפ' דגושה, כדין הדקדוק העברי,
 בשעה שביוגית, מקור השם הנ"ל, ובכל
 הלשונות האירופאיות הפ' של פילוסופוס
 רפה. והנה יכול אדם מישראל,
 מתוך שיגרא דלישנא, לא' לדקדק
 ולומר פילוסוף, פילסופיה בפא רפה (כמו
 שה'א אומר, למשל, פיסיקה בפא רפה),
 אבל את הפועל יאמר כהלכה "התפלסף"
 בפא דגושה. כי הפועל הוא עברי גמור.
 היוצא מדברינו שצריך לומר: "טלפנתי",
 "לטלפן" בפא דגושה. וכן נתן הפרופיסור
 י. קלוזנר את המרובע "טלפן" בפא דגושה
 לדוגמה ("דקדוק קצר" עמ' 126).